

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний біотехнологічний університет

Факультет ветеринарної медицини

(назва навчально-наукового інституту/факультету)

"Затверджую"

Завідувач кафедри

Ветеринарної хірургії та репродуктології

(назва кафедри)

(підпис)

(Д.В. Слюсаренко)

(прізвище та ініціали)

" 18 " червня 2025 р.

Кафедра "Ветеринарної хірургії та репродуктології"

(назва кафедри)

РОБОЧА ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК «ЗАГАЛЬНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ХІРУРГІЯ»

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти

другий

(назва)

Галузь знань

21 Ветеринарна медицина

(шифр і назва)

Спеціальність

211 Ветеринарна медицина

(шифр і назва)

Освітня програма

Ветеринарна медицина

(назва)

Харків – 2025 р.

Укладачі: Докт. вет. наук, професор Слюсаренко Д.В.; канд. вет. наук, доценти
Синяговська К.А., Сарбаш Д.В., Заїка П.О., асистент Кочевенко А.С.
(вчене звання, посада, прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена на розширеному
засіданні кафедри "ветеринарної хірургії та репродуктології"
(назва кафедри)

Протокол від: "18" червня 2025 року № 11

Робочу програму погоджено

Гарант освітньої програми _____ Ветеринарна медицина _____
(назва ОПП)

«05» червня 2024 року (_____) Науменко С.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Подовжено термін дії до:

" ____ " ____ 20 ____ р. протокол від № ____ від " ____ " ____ 20 ____ р.
завідувач кафедри _____ (_____)
(назва кафедри) (підпис) (прізвище та ініціали)

" ____ " ____ 20 ____ р. протокол від № ____ від " ____ " ____ 20 ____ р.
завідувач кафедри _____ (_____)
(назва кафедри) (підпис) (прізвище та ініціали)

" ____ " ____ 20 ____ р. протокол від № ____ від " ____ " ____ 20 ____ р.
завідувач кафедри _____ (_____)
(назва кафедри) (підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма навчання			
Кількість кредитів – 11	Статус дисципліни:			
	<i>обов'язкова</i>			
Розділів – 5	Рік підготовки:			
	4-й	5-й		
	Семестр			
Загальна кількість годин – 330	7-й	8-й	9-й	10-й
	Лекції			
	14 год	16 год	14 год	–
	Практичні, (семінарські)			
	30 год	30 год	30 год	–
	Самостійна робота			
	46 год	44 год	46 год	–
	Навчальна практика			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 134; самостійної роботи здобувача – 136.	Вид контролю:			
	ЗН	ЗН	Е	К/Р

2. Мета і завдання дисципліни

Метою дисципліни є – освоєння студентами основних закономірностей видової реактивності тварин, запалення, хірургічної інфекції, принципів патогенетичного лікування захворювань в різних ділянках тіла тварин, навчитися розпізнавати різні групи захворювань, правильно лікувати тварин та профілакувати захворювання.

Завдання вивчення дисципліни полягають у вивченні досягнень сучасної ветеринарної хірургії, зовнішніх та внутрішніх умов і причин, які викликають хірургічні захворювання, закономірностей і механізму їх розвитку, загальних клінічних ознак, закономірностей плину і особливостей захворювань, загальних принципів і способів розпізнавання захворювань, закономірностей і процесів загоювання тканин організму.

Базовими дисциплінами для успішного засвоєння програмного матеріалу дисципліни є засвоєння курсу «Анатомія свійських тварин», «Фізіологія тварин», «Ветеринарна мікробіологія», «Клінічна діагностика хвороб тварин», «Патологічна фізіологія», «Оперативна хірургія з основами топографічної анатомії та анестезіології».

Дана навчальна дисципліна забезпечує формування таких програмних результатів навчання:

ПРН1. Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини.

ПРН 2. Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій.

ПРН 4. Збирати анамнестичні дані під час реєстрації та обстеження тварин, приймати рішення щодо вибору ефективних методів діагностики, лікування та профілактики хвороб тварин.

ПРН 5. Установлювати зв'язок між клінічними проявами захворювання та результатами лабораторних досліджень.

ПРН 6. Розробляти карантинні та оздоровчі заходи, методи терапії, профілактики, діагностики та лікування хвороб різної етіології.

ПРН 7. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування тварин, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації тварин різних класів і видів.

ПРН 10. Пропонувати та використовувати доцільні інноваційні методи і підходи вирішення проблемних ситуацій професійного походження.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1.

Травматизм сільськогосподарських тварин. Хірургічна інфекція. Патогенетична терапія в ветеринарній хірургії.

Травматизм сільськогосподарських тварин, види травматизму, травмуючі фактори, відповідна реакція на травму – запалення: класифікація, фази, стадії та клінічні форми прояву.

Колапс, шок – лікування.

Хірургічна інфекція, та її клінічні форми проявлення (збудники запалення, анаеробна, специфічна та гнилісна інфекція).

Фурункул, карбункул, абсцес, флегмона, газова гангрена, злаякісний набряк, сепсис. Етіологія, патогенез, діагностика та клінічні симптоми.

Травматичні пошкодження шкіри. Піодермії. Етіологія, клінічні ознаки, діагностика, лікування та профілактика.

Загальні методи лікування при запальних процесах. Гідротерапія, світло- та електролікування при хірургічних захворюваннях. Патогенетична терапія в ветеринарній хірургії:

Трансфузія крові та визначення її на сумісність, види та техніка гемотрансфузії; новокаїнові блокади; тканинні препарати, механізм їх дії та показання для застосування.

Рекомендована література: 4, 5, 8, 10, 11, 13, 20.

Розділ 2.

Відкриті та закриті механічні ушкодження тканин. Змертвіння, виразки та нориці. Опіки та обмороження. Хвороби м'язів, сухожилків і зв'язок.

Відкриті механічні ушкодження м'яких тканин. Види, симптоми ран, біологія ранового процесу, грануляційна тканина та види патологічної грануляції, засоби загоювання ран (механічна, фізична, хімічна та біологічна антисептика).

Закриті пошкодження м'яких тканин (забій, розтяг, розрив). Гематоми та лімфоекстравазати. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми, методи лікування та профілактика.

Змертвіння, виразки та нориці, причини їх виникнення та симптоми, принципи лікування.

Опіки та обмороження, їх види, патогенез, клінічні ознаки та методи лікування.

Хвороби м'язів, сухожилків і зв'язок. Асептичні та гнійні міозити, ревматичний міозит, тендиніти та тендовагініти.

Розтяг та розриви, етіологія, клінічна картина, методи лікування та профілактики.

Рекомендована література: 4, 5, 8, 10, 11, 13, 17, 20.

Розділ 3.

Хвороби кісток та суглобів, новоутворення та грижі. Хвороби кровоносних і лімфатичних судин та периферійних нервів.

Тромбофлебіти, лімфангоїти, паралічі і парези. Причини виникнення, клінічна картина, методи лікування і профілактики.

Хвороби суглобів: артрити, звихи в суглобах, артрози, дисплазія суглобів, причини виникнення, клінічні ознаки, діагностика та методи лікування.

Хвороби кісток: періостити, остеомієліти, переломи. Загоювання при переломах, виникнення кісткової мозолі, ускладнення при переломах. Методи лікування кісткової патології. Остеосинтез.

Новоутворення та грижі, їх етіологія, класифікація, клінічні ознаки, диференційна діагностика та методи лікування.

Рекомендована література: 4, 5, 10, 11, 13, 15, 19, 20, 21, 22, 24,

Розділ 4.

Хвороби ділянки голови, потилиці, шиї, грудей та холки Хвороби ділянки живота, попереку та тазу, сечостатевих органів. Діагностики хвороб кінцівок.

Хвороби ділянки голови, рани ділянки голови, паралічі лицьового, трійчастого нервів, розриви верхівки носа, кровотечі і новоутворення, травми рогів, хвороби органів ротової порожнини (рани губ, гіперкінез язика, кісти, виразки язика, хвороби і аномалії зубощелепного апарату, хвороби слинних залоз, актиномікоз, актинобацильоз тканин ділянки голови).

Хвороби ділянки шиї, потилиці, грудей. Запалення яремної вени. Сторонні тіла в стравоході. Переломи і звихи шийних хребців, механічні пошкодження потилиці. Бурсити та гнійно-некротичні пошкодження потилиці. Рани грудної клітки та їх ускладнення.

Хвороби спини, попереку, таза, живота. Гнійне запалення м'язів спини і попереку. Переломи хребців, спондиліт, спондилоартроз, спондилоартрит. Переломи кісток таза. Рани ділянки черевної стінки, грижі, ілеуси, перитоніти, хвороби прямої кишки – параректальні нориці, абсцеси, флегмони.

Хвороби сечостатевих органів. Ускладнення при кастрації тварин. Хвороби сечового міхура, хвороби сечовипускного каналу, захворювання крайньої плоті, захворювання статевого члена, захворювання мошонки і сім'яників, простатити.

Діагностика хвороб кінцівок. Хвороби грудних та тазових кінцівок.

Рекомендована література: 1, 9, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 23, 25, 26.

Розділ 5.

Ветеринарна ортопедія та офтальмологія.

Анатомія та фізіологія дистального відділу кінцівок продуктивних тварин. Діагностика захворювань копит та ратиць у тварин. Забої, рани, абсцеси, флегмони в ділянці вінчика, м'якуша, тканин skleпу міжпальцевої щілини. Пододерматити (асептичні, гнійні). Ревматичне запалення копит (гостре, хронічне). Рани і виразки підошви. Некроз м'якушевого хряща. Ламініт, ППД

(хвороба Мортелларо), копитова гниль, некробактеріоз. Рани копитового суглобу. Подотрохлеїт, переломи копитної і човникової кісток. Види деформації копит у тварин. Види підков та їх будова і виготовлення. Кування коней. Ортопедичне підковування коней.

Анатомія та фізіологія ока. Загальні та спеціальні методи дослідження тварин при захворюваннях очей. Хвороби повік та кон'юнктиви (блефарити, кон'юнктивіти, заворіт, виворіт повік, новоутворення). Хвороби рогівки (кератити: поверхневий, увеальний, паренхіматозний, глибокий, гнійний, сухий; виразки рогівки; хронічне помутніння рогівки). Хвороби судинного тракту (увеїти, РРМ, аномалії райдужки та хоріоїдеї). Глаукома у тварин. Захворювання сітківки (запалення та крововиливи сітківки, відшарування сітківки, ретинопатії). Хвороби кришталика (афакія, люксація, катаракта: природжена, травматична, симптоматична, діабетична, вікова, токсична). Хвороби склоподібного тіла (крововиливи, помутніння, зрушення склоподібного тіла). Хвороби зорового нерву (неврити, атрофії). Хвороби усіх частин ока (панофтальміт, атрофія). Методи та особливості застосування лікарських препаратів при лікуванні захворювань очей у тварин. Методи хірургічних втручань та патогенетична терапія при лікуванні захворювань очей у тварин.

Рекомендована література: 2, 3, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 20.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва розділів та тем	Кількість годин					
	Загальний обсяг	аудиторних				Самостійна робота
		усього	в тому числі			
			лекції	лабораторні	практичні	
1	2	3	4	5	6	7
Травматизм сільськогосподарських тварин. Хірургічна інфекція. Патогенетична терапія в ветеринарній хірургії.						
Травматизм сільськогосподарських тварин, види травматизму, травмуючі фактори, відповідна реакція на травму – запалення: класифікація, фази, стадії та клінічні форми прояву. Колапс, шок – лікування.			2		4	4
Хірургічна інфекція, та її клінічні форми проявлення. Фурункул, карбункул, абсцес, флегмона, газова гангрена, злаякісний набряк, сепсис. Етіологія, патогенез, діагностика та клінічні симптоми. Травматичні пошкодження шкіри. Піодермії. Етіологія, клінічні ознаки, діагностика, лікування та профілактика.			2		4	6
Патогенетична терапія в ветеринарній хірургії: Гідротерапія, світло- та електролікування при хірургічних захворюваннях.					6	
Трансфузія крові та визначення її на сумісність, види та техніка гемотрансфузії; новокаїнові блокади; тканинні препарати, механізм їх дії та показання для застосування.			2		4	6
<i>Разом за розділом 1</i>			6		18	16
Відкриті та закриті механічні ушкодження тканин. Змертвіння, виразки та нориці. Опіки та обмороження. Хвороби м'язів, сухожилків і зв'язок.						
Відкрити механічні ушкодження м'яких тканин. Види, симптоми ран, біологія ранового процесу, грануляційна тканина та види патологічної грануляції, засоби загоювання ран (механічна, фізична, хімічна та біологічна антисептика).			2		6	6
Закриті пошкодження м'яких тканин. Гематоми та лімфоекстравазати. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми, методи лікування та профілактика. Змертвіння, виразки та нориці, причини їх виникнення та симптоми, принципи лікування. Опіки та обмороження, їх види, патогенез, клінічні ознаки та методи лікування.			2		2	20
Хвороби м'язів, сухожилків і зв'язок. Асептичні та гнійні міозити, ревматичний міозит. Хвороби сухожилків та сухожилкових піхв, слизових сумок, тендиніти та тендовагініти. Розтяг та розриви, етіологія, клінічна картина, методи лікування та профілактики.			4		4	4
<i>Разом за розділом 2</i>			8		12	30

Хвороби кісток та суглобів, новоутворення та грижі. Хвороби кровоносних і лімфатичних судин та периферійних нервів.						
Хвороби суглобів: артрити, звихи в суглобах, артрози, дисплазія суглобів, причини виникнення, клінічні ознаки, діагностика та методи лікування.			2		4	6
Хвороби кісток: періостити, остеомієліти, переломи. Загоювання при переломах, виникнення кісткової мозолі, ускладнення при переломах. Методи лікування кісткової патології. Остеосинтез.			2		4	6
Новоутворення та грижі, їх етіологія, класифікація, клінічні ознаки, диференційна діагностика та методи лікування.			2		4	4
Тромбофлебіти, лімфангоїти, паралічі і парези. Причини виникнення, клінічна картина, методи лікування і профілактики.						8
<i>Разом за розділом 3</i>			6		12	24
Хвороби ділянки голови, потилиці, шиї, грудей та холки Хвороби ділянки живота, попереку та таза, сечостатевих органів. Діагностики хвороб кінцівок.						
Хвороби ділянки голови, рани ділянки голови, паралічі лицьового, трійчастого нервів, розриви верхівки носа, кровотечі і новоутворення, травми рогів, хвороби органів ротової порожнини: рани губ, гіперкінез язика, кісти, виразки язика, хвороби і аномалії зубощелепового апарату, хвороби слинних залоз, актиномікоз, актинобацильоз тканин ділянки голови.			4		4	8
Хвороби ділянки шиї, потилиці, грудей. Запалення яремної вени. Сторонні тіла в стравоході. Переломи і звихи шийних хребців, механічні пошкодження потилиці. Бурсити та гнійно-некротичні пошкодження потилиці. Рани грудної клітки та їх ускладнення.			2		2	6
Хвороби спини, попереку, таза, живота. Гнійне запалення м'язів спини і попереку. Переломи хребців, спондиліт, спондилоартроз, спондилоартрит. Переломи кісток таза. Рани ділянки черевної стінки, грижі, ілеуси, перитоніти, хвороби прямої кишки – параректальні нориці, абсцеси, флегмони.			2		4	6
Хвороби сечостатевих органів. Ускладнення при кастрації тварин. Хвороби сечового міхура, хвороби сечовипускного каналу, захворювання крайньої плоті, захворювання статевого члена, захворювання мошонки і сім'яників, простатити.					6	
Діагностика хвороб кінцівок. Хвороби грудних та тазових кінцівок.			2		2	
<i>Разом за розділом 4</i>			10		18	20
Ветеринарна ортопедія та офтальмологія						
Анатомія та фізіологія дистального відділу кінцівок продуктивних тварин. Діагностика захворювань копит та ратиць у тварин. Забої, рани, абсцеси, флегмони в ділянці вінчика, м'якуша, тканин skleпу міжпальцевої щілини. Пододерматити. Ревматичне запалення копит. Рани і			6		14	24

виразки підошви. Некроз м'якушевого хряща. Ламініт, ППД, копитова гниль, некробактеріоз. Рани копитового суглобу. Подотрохлеїт, переломи копитної і човникової кісток. Види деформації копит у тварин. Види підков та їх будова і виготовлення. Кування коней. Ортопедичне підковування коней.						
Анатомія та фізіологія ока. Загальні та спеціальні методи дослідження тварин при захворюваннях очей. Хвороби повік та кон'юнктиви. Хвороби рогівки. Хвороби судинного тракту. Глаукома у тварин. Захворювання сітківки. Хвороби кришталика. Хвороби склоподібного тіла. Хвороби зорового нерву. Хвороби усіх частин ока. Методи та особливості застосування лікарських препаратів при лікуванні захворювань очей у тварин. Методи хірургічних втручань та патогенетична терапія при лікуванні захворювань очей у тварин.			8		16	22
<i>Разом за розділом 5</i>			14		30	46
Всього годин			44		90	136

5. Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин
<i>Розділ 1. Травматизм сільськогосподарських тварин. Хірургічна інфекція. Патогенетична терапія в ветеринарній хірургії.</i>		
1.	Вступна лекція із загальної та спеціальної хірургії.	2
2.	Хірургічна інфекція та її клінічні форми прояву.	2
3.	Гемотрансфузія у тварин.	2
<i>Розділ 2. Відкриті та закриті механічні ушкодження тканин. Змертвіння, виразки та нориці. Опіки та обмороження. Хвороби м'язів, сухожилків і зв'язок.</i>		
4.	Відкриті ушкодження м'язів тканин.	2
5.	Закриті ушкодження м'язів тканин та їх клінічні форми прояву.	2
6.	Хвороби м'язів.	2
7.	Хвороби сухожилків та сухожилкових піхв, слизових сумок.	2
<i>Розділ 3. Хвороби кісток та суглобів, новоутворення та грижі. Хвороби кровоносних і лімфатичних судин та периферійних нервів.</i>		
8.	Хвороби суглобів.	2
9.	Хвороби кісток.	2
10.	Новоутворення.	2
<i>Розділ 4. Хвороби ділянки голови, потилиці, шиї, грудей та холки. Хвороби ділянки живота, попереку та тазу, сечостатевої системи. Діагностика хвороб кінцівок.</i>		
11.	Спеціальна хірургія, її мета та завдання. Хвороби в ділянці голови.	2
12.	Хвороби органів ротової порожнини у тварин.	2
13.	Хвороби в ділянці грудей та холки.	2
14.	Хвороби в ділянці живота.	2
15.	Діагностика хвороб кінцівок. Загальні та спеціальні методи дослідження	2
<i>Розділ 5. Ветеринарна ортопедія та офтальмологія</i>		
16.	Визначення поняття "ветеринарна ортопедія".	2
17.	Хвороби копит та ратиць.	2
18.	Деформації копит та ратиць.	2
19.	Уявлення про ветеринарну офтальмологію.	2
20.	Хвороби повік та кон'юнктиви.	2
21.	Хвороби рогівки.	2
22.	Хвороби світлозаломлювальних структур ока, хвороби кришталика.	2
	Разом	44

6. Лабораторні заняття

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин
<i>Розділ 1. Травматизм сільськогосподарських тварин. Хірургічна інфекція. Патогенетична терапія в ветеринарній хірургії.</i>		
1.	Особливості роботи в сучасній хірургічній клініці	2
2.	Реакції організму тварин на травму	2
3.	Клінічні форми прояву хірургічної інфекції. Аеробна інфекція: фурункул, карбункул, абсцес, флегмона, гангрена. Анаеробна інфекція: газова абсцес, газова флегмона, газова гангрена, злоякісний набряк.	2
4.	Загальна хірургічна інфекція – сепсис.	2
5.	Патогенетична терапія.	2
6.	Фізіотерапія при лікуванні тварин з хірургічними хворобами. Світло- та електролікування.	2
7.	Новокаїнотерапія.	2
8.	Гемотрансфузія.	2
9.	Види та методи гемотрансфузії.	2
<i>Розділ 2. Відкриті та закриті механічні ушкодження тканин. Змертвіння, виразки та нориці. Опіки та обмороження. Хвороби м'язів, сухожилків і зв'язок.</i>		
10.	Закриті пошкодження м'язових тканин.	2
11.	Відкриті пошкодження м'язових тканин, кровотеча та способи її зупинки.	2
12.	Методи дослідження пораненої тварини.	2
13.	Лікування поранених тварин.	2
14.	Хвороби м'язів.	2
15.	Хвороби сухожилків та їх піхв. Розриви сухожилків, види сухожильних швів. Хвороби слизових та синовіальних сумок.	2
<i>Розділ 3. Хвороби кісток та суглобів, новоутворення та грижі. Хвороби кровоносних і лімфатичних судин та периферійних нервів.</i>		
16.	Хвороби суглобів запального характеру	2
17.	Хвороби суглобів не запального характеру	2
18.	Класифікація переломів кісток.	2
19.	Остеосинтез, його види та показання.	2
20.	Новоутворення.	2
21.	Сучасні методи лікування тварин з новоутвореннями	2
<i>Розділ 4. Хвороби ділянки голови, потилиці, шиї, грудей та холки. Хвороби ділянки живота, попереку та тазу, сечостатевої системи. Діагностика хвороб кінцівок.</i>		
22.	Зубощелепна патологія у тварин. Хвороби зубів.	2
23.	Зубощелепна патологія у тварин. Хвороби пародонту.	2
24.	Хвороби в ділянці потилиці та шиї.	2
25.	Хвороби в ділянці попереку та тазу.	2
26.	Хвороби в ділянці живота. Ілеуси.	2
27.	Ускладнення, пов'язані з кастрацією у різних видів тварин.	2
28.	Хвороби в ділянці сечостатевої системи запального характеру.	2
29.	Новоутворення сечостатевої системи.	2
30.	Хвороби грудних та тазових кінцівок.	2

<i>Розділ 5. Ветеринарна ортопедія та офтальмологія</i>		
31.	Будова окремих частин копит і ратиць у різних видів тварин.	2
32.	Діагностика захворювань копит та ратиць у тварин.	2
33.	Дослідження тварин з хворими копитами та ратицями в умовах виробництва з різними формами утримання тварин	2
34.	Хвороби копит та ратиць. Диференційна діагностика. Рани підошви, пододерматити, запалення в ділянці вінчика і м'якушів, виразка Рустергольця, ламініт, ППД, копитова гниль, некробактеріоз.	2
35.	Хвороби глибоких структур копита. Хвороби копитного суглобу, човникової бурси, подотрохлеїти. Фаундер та сінкер.	2
36.	Кування коней. Види підков, їх будова та виготовлення. Призначення та характеристика.	2
37.	Методи розчистки ратиць у ВРХ при запальних процесах та застосування патогенетичних засобів лікування.	2
38.	Морфо-фізіологічна характеристика органу зору.	2
39.	Загальні та спеціальні методи дослідження тварин при захворюваннях очей.	2
40.	Методи та особливості застосування лікарських препаратів при лікуванні захворювань очей у тварин.	2
41.	Хвороби повік, кон'юнктиви та рогівки.	2
42.	Хвороби глибоких структур ока: судинного тракту, сітківки, зорового нерву.	2
43.	Хвороби світлозаломлювальних структур ока. Хвороби склоподібного тіла: крововиливи, помутніння та випадіння.	2
44.	Хвороби усіх частин ока та невідкладні стани у ветеринарній офтальмології.	2
45.	Види хірургічних втручань за лікування тварин з хворобами очей.	2
	Разом	90

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Розділ 1. Травматизм сільськогосподарських тварин. Хірургічна інфекція. Патогенетична терапія в ветеринарній хірургії.</i>		
1.	Загальні та спеціальні методи лікування асептичного та гнійного запалення у різних видів тварин. Диференційна діагностика набряків, інфільтратів та проліфаратів. Ексудати. Види ексудатів.	4
2.	Класифікація та диференційна діагностика флегмон та абсцесів. Хвороби шкіри. Диференційна діагностика піодермії та екземи. Хірургічні методи їх лікування. Збудники анаеробної інфекції. Сучасні аспекти лікування сепсису у тварин.	6
3.	Методика виготовлення та застосування тканинних препаратів тваринного та рослинного походження при лікуванні тварин з хірургічною патологією. Видові особливості застосування новокаїнових блоkad у тварин з хірургічною патологією.	6
<i>Розділ 2. Відкриті та закриті механічні ушкодження тканин. Змертвіння, виразки та нориці. Опіки та обмороження. Хвороби м'язів, сухожилків і зв'язок.</i>		

4.	Вогнепальна рана. Її особливості. Діагностика, ускладнення та методи лікування. Особливості перебігу ранового процесу у різних видів свійських тварин.	6
5.	Диференційна діагностика набряків, гематом, лімфоекстравазатів. Особливості проведення діагностики закритих пошкоджень різного ступеня та надання лікувальної допомоги тваринам.	4
6.	Змертвіння. Виразки. Нориці. Коагуляційний та колікваційний некрози, гангрена. Їх етіопатогенез, диференційна діагностика та принципи лікування.	8
7.	Опіки. Відмороження.	8
8.	Основні принципи та сучасні методики лікування асептичних міозитів, тендовагінітів у тварин. Контрактури. Види контрактур. Етіопатогенез, клінічні ознаки, лікування.	4
<i>Розділ 3. Хвороби кісток та суглобів, новоутворення та грижі. Хвороби кровоносних і лімфатичних судин та периферійних нервів.</i>		
9.	Диференційна діагностика артрозу, гемартрозу, анкілозу, дистрофії та вивиху. Сучасні методи лікування дисплазії суглобів у дрібних тварин. Особливості лікування при гнійних запаленнях суглобів. Ускладнення гнійних артритів та методи їх усунення.	6
10.	Хвороби периферійних нервів: паралічі, парези. Хвороби кровоносних та лімфатичних судин.	8
11.	Ускладнення, що виникають при відкритих переломах. Їх діагностика, клінічні ознаки, лікування та профілактика. Регенерація кісток. Фази та умови, що сприяють прискоренню загоєння кісток. Диференційна діагностика періоститів, гіперостозів, екзостозів. Клінічні ознаки, лікування та профілактика.	6
12.	Папіломатоз. Особливості перебігу та лікування у різних видів тварин. Хірургічні методи лікування доброякісних пухлин у тварин. Сучасні принципи реконструктивної хірургії.	4
<i>Розділ 4. Хвороби ділянки голови, потилиці, шиї, грудей та холки. Хвороби ділянки живота, попереку та тазу, сечостатевої системи. Діагностика хвороб кінцівок.</i>		
13.	Хвороби вух. Отити. Класифікація та розповсюдження зубощелепних захворювань. Аномалії розвитку зубів та зубного прикусу. Карієс, гінгівіт, пародонтит, періодонтит, остеомієліт. Рентгенодіагностика у ветеринарній стоматології. Складання плану прийому тварин з захворюваннями ротової порожнини. Обґрунтування призначених методів діагностики та лікування.	8
14.	Запалення яремної вени, обтурація стравоходу. Складання плану прийому тварин з захворюваннями в ділянці потилиці та шиї, захворюваннями в ділянці грудей. Обґрунтування призначених методів діагностики та лікування.	6
15.	Хвороби в ділянці попереку: спондиліти, спондилоартрити, переломи, звихи. Хвороби в ділянці тазу та промежини. Переломи кісток тазу, парапроктити, промежини грижі, випадіння прямої кишки. Складання плану прийому тварин з захворюваннями в ділянці попереку та тазу. Обґрунтування призначених методів діагностики та лікування.	6
<i>Розділ 5. Ветеринарна ортопедія та офтальмологія</i>		
16.	Іннервація та кровопостачання копит і ратиць у тварин. Некроз та окостеніння м'яких хрящів у коней. Особливості використання провідникової анестезії за хвороб копит та ратиць у тварин. Особливості догляду за ратицями за різних методів утримання корів.	24
17.	Диференційна діагностика кератитів із застосуванням сучасних приладів та устаткування. Патологічний стан камерної вологи ока. Причини виникнення,	22

	діагностика та лікування. Діагностика та лікування масових уражень очей у ВРХ. Породні особливості розповсюдження хвороб очей у тварин. Захворювання слъозового апарату. Запалення слъозового мішка, слъозових канальців та носослъозового протоку. Їх діагностика та лікування.	
	Разом	136

8. Методи навчання

1. Лекційні заняття: лекція, розповідь, пояснення, ілюстрація, бесіда.
2. Лабораторні заняття: бесіда, пояснення, демонстрація, ілюстрація, лабораторний метод, практична робота, робота з книгою.
3. Самостійні заняття: робота з книгою.

**Зміст розділу носить рекомендаційний характер і коригується відповідно до змісту навчальної дисципліни.*

9. Методи контролю

- усне опитування;
- тестовий контроль;
- залік;
- іспит.

Під час поточного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести.

Підсумковий семестровий контроль (залік) визначається за сумою фактично набраних рейтингових балів з поточного контролю та індивідуального навчально-дослідного завдання.

Поточний контроль проводиться протягом семестру шляхом опитуванням (усного або тестового), а також перевірки якості опанування тем самостійної роботи.

Під час вибору критеріїв оцінки засвоєння здобувачем програми дисципліни враховано виконання програми і засвоєння матеріалу в частині лекційних і лабораторних занять, а також виконання передбаченої програмою самостійної роботи.

Усі види контролю (усне опитування, письмове опитування, тестове опитування) тісно пов'язані та організовуються так, щоб стимулювати ефективну самостійну роботу здобувачів і забезпечити об'єктивне оцінювання рівня їх знань.

Після закінчення вивчення дисципліни (частини дисципліни) підсумковий контроль проводиться у формі іспиту (заліку) і здобувач може набрати протягом семестру в точках контролю від 60 до 100 балів включно.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі (залік)

У процесі вивчення курсу успішність здобувачів визначається шляхом проведення поточного та підсумкового контролів (залікового та складання екзамену).

Поточне тестування, відповіді на заняттях та контроль самостійної роботи					Всього балів
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Розділ 4	Розділ 5	
T__1-9	T__10-15	T__16-21	T__22-23	T__31-45	
0-100	0-100	0-100	0-100	0-100	60-100

T__, T__... T__ – теми розділів.

Оцінка, яку отримує здобувач вищої освіти за проведення проміжного (поточного) контролю (**ПотК**) складається з балів, які здобувач отримує під час тестування (**Т**), які складають 30 %; балів, які здобувач отримує під час активності на заняттях (**З**), які складають 40 % і балів за засвоєння блоку самостійної роботи (**С**), які складають 30 %.

$$\text{ПотК} = T \times 0,3 + Z \times 0,4 + C \times 0,3$$

У кожному розділі освітньої компоненти проводиться поточний контроль (**поточний контроль – ПК**).

Для здобувачів у осінньому (весняному) семестрі, коли підсумковий контроль знань завершується недиференційованим заліком (**НЗ**), підсумкова сума балів (Бали **НЗ**) є середньої арифметичною балів чотирьох поточних контролів осіннього (весняного) семестру:

$$\text{Бали НЗ} = (\text{ПК1} + \text{ПК2} + \text{ПК3} + \text{ПК4}) / 4$$

За підсумками семестрового контролю в залікову відомість здобувачу за національною шкалою виставляється оцінка «зараховано/не зараховано».

11. Розподіл балів, які отримують здобувачі (екзамен)

Поточне тестування та самостійна робота					Всього балів	
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Розділ 4	Розділ 5	За підсумками розділів (P)	Екзамен (E)
T <u>1-9</u>	T <u>10-15</u>	T <u>16-21</u>	T <u>22-30</u>	T <u>31-45</u>	((T <u>1</u> +T <u>2</u> +... T <u>29</u>)/n)x60%	Ex40%
0-100	0-100	0-100	0-100	0-100		
Загальна рейтингова оцінка (ЗРО = P+E)					0-100	

T1, T2... – теми розділів,

n – кількість тем.

Підсумковий контроль навчальної успішності здобувачів здійснюється у формі екзамену за результатами комп'ютерного тестування. Оцінка з екзамену з освітнього компоненту (дисципліни) визначається за 100-бальною шкалою.

Оцінка з екзамену (ОЕ) становить 40 % від загальної підсумкової оцінки (ПО).

$$\text{ОЕ} = \text{БЕТ} \times 0,4$$

де: **ОЕ** – оцінка з екзамену; **БЕТ** – бали за екзаменаційне тестування, які становлять 40 % балів від набраних за екзаменаційного тестування балів.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється, як середнє арифметичне значення (**САЗ**) всіх отриманих студентом оцінок з поточного контролю (**ПК**) засвоєння матеріалу розділів з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$\text{САЗ} = (\text{ПК}_{\text{розд.1}} + \text{ПК}_{\text{розд.2}} + \text{ПК}_{\text{розд.3}} + \text{ПК}_{\text{розд.4}} + \text{ПК}_{\text{розд.5}}) / 5$$

$$\text{БПК} = \text{САЗ} \times 0,6$$

де: **БПК** – бали з поточного контролю, які складають 60 % балів від загальної підсумкової оцінки; **САЗ** – середнє арифметичне значення усіх отриманих студентом оцінок з поточного контролю.

Здобувач може набрати протягом 2-х семестрів в точках контролю засвоєння розділів до 60 балів включно.

Таким чином, підсумкова оцінка (**ПО**) розраховується за формулою:

$$\text{ПО} = \text{ОЕ} + \text{БПК}$$

Результати тестувань відображаються у ситстемі Moodle ДБТУ. Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

12. Виконання курсової роботи (історія хвороби)

При оцінюванні максимальна кількість балів за курсову роботу (історію хвороби) складає 100 балів. Згідно таблиці 1 загальна кількість балів розподіляється за наступними критеріями: за виконання теоретичної частини, оформлення роботи та знання здобувача під час захисту роботи.

Таблиця 1

Оцінка за історію хвороби (максимально можлива)

Компоненти оцінювання курсової роботи (історія хвороби)	Максимальна кількість балів
Теоретичне наповнення	30
Оформлення роботи (наявність / відсутність помилок)	20
Змістовність відповідей при захисті (усного комісійного (не менше 3-ох НПП))	50
Загальна кількість балів	100

13. Шкала: національна та ECTS і критерії оцінювання до визначення рівня знань і навичок

Контроль знань і умінь студентів з дисципліни здійснюють згідно з використанням європейської системи трансферу та накопичення кредитів ECTS.

Основні положення:

Загальна кількість поточних контрольних заходів, що мусить скласти студент з дисципліни, визначається з урахуванням кількості кредитів з дисципліни.

За результатами поточного контрольного заходу рівень засвоєння студентом навчального матеріалу оцінюється за національною шкалою та шкалою ECTS.

Кількість балів, отримана студентом при оцінюванні підсумкового контролю, співвідноситься з оцінками за національною шкалою та шкалою ECTS відповідно до таблиці 1.

1. Шкала оцінювання

100-бальна шкала	Оцінка за національною шкалою	Визначення	Оцінка за шкалою ECTS
90 – 100	відмінно	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи лише з незначною кількістю помилок	A
82 – 89	добре	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	B
74 – 81		Добре – загалом правильна відповідь, робота з певною кількістю грубих помилок	C
64 – 73	задовільно	Задовільно – непогано, але із великою кількістю недоліків	D
60 – 63		Достатньо – відповідь, робота задовольняє мінімальні критерії	E
35– 59	незадовільно	Незадовільно з можливістю повторного складання	FX
0-34		Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

Складання поточних контролів є обов'язковим. Розділ вважається зарахованим, якщо студент набрав мінімально необхідну кількість балів та більше.

Результати рейтингу з розділу доводяться до відома студентів не пізніше третього робочого дня після проведення контрольного заходу і, у разі відсутності претензій з боку студентів, вважаються остаточними.

Якщо студент не погоджується з рішенням про присвоєння йому балів рейтингу за розділ, то він повинен відразу після їх оголошення звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри та у визначений термін скласти

усну атестацію з розділу перед комісією. Склад апеляційної комісії у кожному конкретному випадку визначається завідувачем кафедри. Рішення комісії є остаточним.

Студент, який не з'явився на поточний контроль має право складати пропущений поточний контроль під час залікового тижня.

Підсумковий рейтинг поточної успішності з дисципліни вираховується усередненням рейтингів з усіх розділів. Семестрова оцінка виставляється студенту з врахуванням результатів підсумкового та поточного контролів. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати при вивченні дисципліни, дорівнює 100.

Іспит передбачає наявність підсумкового тестування. При наявності дозволу на автоматичне зарахування іспиту, студент, який своєчасно складав усі поточні контрольні заходи та за їх результатами атестований з оцінкою «відмінно», може отримати залік автоматично. Семестровою оцінкою у цьому випадку є усереднена оцінка за розділи.

Викладач зобов'язаний здати заповнену заліково-екзаменаційну відомість до навчального відділу протягом наступного граничного терміну: для екзамену - не пізніше, ніж на наступний робочий день після його завершення.

Засвоєння блоку самостійної роботи оцінюються за шкалою відповідно до наступної регламентації (табл. 2)

Таблиця 2.

Шкала оцінювання самостійної роботи

Критерії оцінювання (100-бальна система, усне опитування).

№	Критерій	Максимальна кількість балів	Опис
1	Повнота відповіді	30 балів	Відповідь охоплює всі основні аспекти питання, розкриває його зміст відповідно до навчальної програми.
2	Правильність і точність викладу	20 балів	Відповідь не містить фактичних, логічних або термінологічних помилок.
3	Послідовність і логічність	10 балів	Відповідь логічно структурована, без непослідовних або хаотичних фрагментів.
4	Мова і стиль викладу	10 балів	Висловлення грамотне, чітке, з використанням фахової термінології.
5	Самостійність мислення	10 балів	Студент демонструє вміння робити власні висновки, аналіз, порівняння, наведення прикладів.
6	Додаткові знання (поза основною	10 балів	Відповідь містить посилання на сучасні джерела, міжпредметні зв'язки, новітні дані.

	програмою)		
7	Уміння відповідати на додаткові запитання	10 балів	Студент упевнено реагує на уточнювальні чи поглиблюючі запитання викладача, наводить додаткові аргументи або приклади.

Перерахунок оцінок за 100-бальною шкалою до національної шкали та шкали ECTS здійснюють згідно таблиці:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Активність на заняттях оцінюються за шкалою з максимальною кількістю 100 балів відповідно до наступної регламентації (табл. 3)

Таблиця 3.

Шкала оцінювання активності на заняттях

Шкала ECTS	Національна шкала	Бали	Розшифрування балів
A	відмінно	90- 100	студент активно працює протягом занять, надає повні відповіді на запитання викладача і показує при цьому глибоке оволодіння матеріалом, здатний висловити власну думку при обговоренні ситуаційних завдань, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати явища й факти, робити самостійні узагальнення й висновки, правильно виконує навчальні завдання, наявність конспекту теоретичного матеріалу у повному обсязі, регулярне відвідування системи Moodle
B	добре	82- 89	студент активно працює протягом занять, питання висвітлені повно, викладення матеріалу логічне, обґрунтоване фактами, з посиланнями на літературні джерела, висвітлення питань завершене висновками, студент виявив уміння аналізувати факти й

			події, а також виконувати навчальні завдання. Але у відповідях допущені неточності, деякі незначні помилки, наявність конспекту теоретичного матеріалу у повному обсязі, регулярне відвідування системи Moodle
C	добре	74-81	студент активно працює протягом занять, питання висвітлені повно, викладення матеріалу логічне, обґрунтоване фактами, з посиланнями на літературні джерела, висвітлення питань завершене висновками, студент виявив уміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. Але у відповідях допущені неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, наявність неповного конспекту теоретичного матеріалу, часткове відвідування системи Moodle
D	задовільно	64-73	студент у цілому оволодів суттю питань з тематики, виявляє знання лекційного матеріалу та навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки й розв'язувати ситуаційні задачі. Але на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу, неповне конспектування теоретичного матеріалу, часткове відвідування системи Moodle
E	задовільно	60-63	у студента відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення, виявлене невміння розв'язувати ситуаційні завдання, неповне конспектування теоретичного матеріалу, часткове відвідування системи Moodle
FX, F	незадовільно	0-59	відсутність бажання приймати участь в обговоренні питань, відсутність конспекту, нерегулярне відвідування системи Moodle

Приклад: студент написав тестові завдання поточного контролю на 85 балів. Помножуємо на 0,3. Результат за тести становить 25,5 балів. За самостійну роботу студент отримав 88 балів. Помножуємо на 0,3. Результат за неї становить 26,4 бали. За активність на заняттях – студент отримав 74 бали. Помножуємо на 0,4. Отримуємо 29,6. Усього за поточний контроль кількість балів становить 81,5 бали. Усереднюємо у бік більшої кількості й отримуємо 82 бали, що дорівнює добре В.

Щодо підсумкової атестації студента до уваги приймається результат, отриманий за поточну роботу студента (середнє значення за 4 розділа, що помножується на 0,6) та підсумкову тестову роботу (помножується на 0,4).

Приклад: I розділ – 83 бали, II розділ – 95 балів, III розділ – 73 бали, IV розділ – 88 балів. Сума балів за розділи складає $339 / 4 = 84,75$ (85) балів – це отримуємо середнє значення. Далі $85 \times 0,6 = 51$ бал. Підсумковий іспит студент написав на 91 бал. $91 \times 0,4 = 36,4$ бали. Отже, загальна кількість балів за дисципліну складає $51,0 + 36,4 = 87,4$. Усереднюємо у бік меншої кількості й отримуємо 87 балів, що дорівнює оцінці добре або В.

14. Методичне забезпечення

- 1) Слюсаренко Д.В., Синяговська К.А., Сарбаш Д.В., Заїка П.О., Кочевенко А.С. Методичні рекомендації для проведення лабораторно-практичних занять з курсу загальної хірургії для студентів другого рівня вищої освіти (магістр) 4 курсу на базі ПЗСО та 3 курсу на базі молодший спеціаліст факультету ветеринарної медицини. Х. : ДБТУ 2024- 112с.
- 2) Слюсаренко Д.В., Синяговська К.А., Сарбаш Д.В., Заїка П.О., Кочевенко А.С. Методичні рекомендації для проведення лабораторно-практичних занять з курсу спеціальна хірургії для студентів другого рівня вищої освіти (магістр) 4 курсу на базі ПЗСО та 3 курсу на базі молодший спеціаліст факультету ветеринарної медицини. Х. : ДБТУ 2024 – 52с.
- 3) Слюсаренко Д.В., Синяговська К.А., Сарбаш Д.В., Заїка П.О., Кочевенко А.С. Методичні рекомендації для написання історії хвороби з курсу загальної та спеціальної хірургії для студентів другого рівня вищої освіти (магістр) 5 курсу на базі ПЗСО та 4 курсу на базі молодший спеціаліст факультету ветеринарної медицини. Х. : ДБТУ 2024 – 10 с.
- 4) Робочий зошит для лабораторних занять з дисципліни «Загальна хірургія» / Д.В. Слюсаренко, К.А. Синяговська, Д.В. Сарбаш, А.С. Кочевенко – Х. : ДБТУ, 2024. – 124 с.
- 5) Робочий зошит для лабораторних занять з дисципліни «Спеціальна хірургія» / Д.В. Слюсаренко, К.А. Синяговська, Д.В. Сарбаш, А.С. Кочевенко – Х. : ДБТУ, 2024. – 66 с.

15. Рекомендована література

Основна література:

1. Борисевич В.Б., Панько І.С., Терес М.О., Іздепський В.Й. Спеціальна ветеринарна хірургія. – К.: Видавн. УСГА, 1993. – 493с.
2. Борисевич В.Б. Ветеринарна ортопедія і офтальмологія / Борисевич В.Б. – К. : Урожай, 1994. – 136 с.
3. Ветеринарна ортопедія / [Борисевич В.Б., Борисевич Б.В., Петренко О.Ф., Хомін Н.М.]. – К., 2007. – 136 с.
4. Загальна ветеринарно-медична хірургія / за ред. проф. Борисевича В.Б. – К.: Науковий світ, 2001.
5. Загальна хірургія: підручник / С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба, І. Д. Герич та ін.; за ред. С. Д. Хіміча, М. Д. Желіби. – 3-є вид., перероб. і доп. – Київ : ВСВ Медицина, 2018. – 608 с
6. Калашник І.О. Кування коней та хвороби копит / Калашник І.О., Юрченко Л.І., Сарбаш Д.В. – Харків : РВП Оригінал, 1998. – 216 с.
7. Ортопедія парно- і непарнопалих тварин / [Борисевич В.Б., Борисевич Б.В., Сухонос В.П., Петренко О.Ф., Хомін Н.М. та ін]. – К. : ДІА, 2008. – 200 с.
8. Пантьо В. І. Загальна хірургія : навч. посібник / В. І. Пантьо, В. М. Шимон, О. О. Болдіжар. – Ужгород : ІВА, 2010. – 464 с.
9. Панько І.С., Власенко В.М., Гамота А.А., Рубленко М.В., Іздепський В.Й., Петренко О.Ф., Ільницький М.Г. Спеціальна ветеринарна хірургія. – Біла Церква, БДАУ, 2003. – 416 с.
10. Петренко О.Ф та ін. Хірургія ветеринарної медицини – К. : Вища освіта, 2005.- 399.
11. Практикум: Загальна та спеціальна хірургія: / Д. В. Сарбаш, Д. В. Слюсаренко, К. А. Синяговська, О. В. Кантемир, П. О. Заїка. Харків, 2020. – 265 с.
12. Сарбаш Д.В. Ортопедія коней / Сарбаш Д.В., Кантемир О.В. Слюсаренко Д.В. – [2-е изд.]. – Харків, 2009. – 216 с.
13. Словник термінів ветеринарної хірургії. // Власенко В.М., Тихонюк Л.А. – Біла Церква, 2008. – 360 с.
14. Спеціальна ветеринарна хірургія / [Панько І.С., Борисевич В.Б., Терес М.О. та ін.]. – К. : УСГА, 1993. – 401 с.

Допоміжна література:

15. Summers B., Cummings J., de Lahunta A. Veterinary Neuropathology. St Louis : Mosby. – 1995. – 401 p.
16. Ветеринарно-медична офтальмологія: навчальний посібник / [Борисевич В.Б., Борисевич Б.В., Петренко О.Ф та ін.] ; за ред. Борисевича В.Б. – К. : Арістей, 2006. – 212 с.
17. Козинець Г. П. Опікова хвороба / Г. П. Козинець, О. Н. Коваленко, С.В. Слесаренко // Мистецтво лікування. – 2006. – № 12. – С. 9-15.

18. Ортопедія собак і котів. Частина II. Хірургічна патологія черепа та хребта: навчальний посібник / В.П. Сухонос, М.О. Малюк, М.А. Куліда, П.К., Ткаченко, В.О. Солонін, В.В. Дорошук. – К.: НУБіП України, 2018. – 108 с.
19. Ортопедія собак і котів. Частина III. Хірургічна патологія скелета кінцівок: навчальний посібник / В.П. Сухонос, М.О. Малюк, М.А. Куліда, П.К. Солонін, В.В. Ткаченко, В.О. Дорошук. – К.: НУБіП України, 2019. – 290 с.
20. Патогенетична терапія при запальних процесах у тварин / [Панько І.С., Власенко В.М., Левченко В.І. та ін.]. – К. : Урожай, 1994. – 256 с.
21. Петренко О.Ф. Екстракорткальний остеосинтез у дрібних тварин // Ветеринарна медицина України. – 2000. – №4.– С. 34-35.
22. Петренко О.Ф., Калиновський Г.М. Морфологія кісткового мозоля при загоюванні закритих переломів трубчастих кісток // Ветеринарна медицина України. – 1998. – №2 – С. 35-36.
23. Порушення зміни зубів та їх ускладнення у великої рогатої худоби Вісник Білоцерків. держ. аграр. ун-ту. – Біла Церква, 2010. – Вип. 4 (76). – С. 101–105.Сарбаш Д.В. Слюсаренко Д.В. Синяговська К.А.
24. Пухлини тварин: етіологія, патогенез, діагностика, комплексна терапія / [Гамота А. А., Завірюха В. І., Крупник Я. Г., Мисак А. Р.]. – Львів : Галицька видавнича спілка, 2007. – 168 с.
25. Сарбаш Д.В., Синяговська К.А. Клінічні форми прояву та етіологія зубощелепних уражень у собак. Вісник Білоцерків. держ. аграр. ун-ту. – Біла Церква, 2005. – Вип. 34. – С. 157–164.
26. Сарбаш Д.В., Слюсаренко Д.В., Синяговська К.А., Цимерман О.О. Хвороби зубощелепного апарату тварин: підручник. – Харків : Майдан, 2024 – 138 с.

16. Електронні інформаційні ресурси (Посилання)

<http://moodle.btu.kharkiv.ua/course/view.php?id=75>

17. Зміни і доповнення

(до методичного забезпечення та рекомендованої літератури)

Що вилучається з робочої програми	Що вводиться в робочу програму	Дата розгляду кафедрою